Justitieutskottets betänkande

1977/78:4

med anledning av motion om tillämpningen av narkotikastrafflagen

Motionen

I motionen 1976/77:453 av Anita Gradin (s) och Arne Gadd (s) hemställs 1. att riksdagen beslutar hos regeringen anhålla om "utredning om narkotikastraffens tillämpning i vad avser hänsyn till gärningsmännens ålder, vårdbehov m. m."samt 2. att riksdagen ger regeringen till känna vad i motionen anförs om straffminimum för grova narkotikabrott.

I motiveringen görs gällande att tillämpningen av narkotikastrafflagen inte kommit att präglas av de principer som lagstiftaren angett. Detta gäller såväl vid brottsrubriceringen som vid valet av påföljd. Enligt motionärerna tar domstolarna vanligen inte heller, när det gäller viss tyngre narkotika, hänsyn till att gärningsmannen är ung, tidigare straffad eller själv missbrukare. Motionärerna påtalar också att domstolarna efter 1969 års höjning av straffminimum kan döma till skyddstillsyn för grovt narkotikabrott endast om särskilda skäl föreligger. De anser vidare att det föreligger en onyanserad och hård bedömning av narkotikabrotten bl. a. på grund av att narkotikaproblematiken i sig ger upphov till starka känslor, som inte lämnat domstolarna opåverkade.

Gällande rätt

Narkotikastrafflagen (1968:64) innehåller bestämmelser om straff för den som uppsåtligen och utan att vara berättigad därtill tillverkar, saluhåller, överlåter eller innehar narkotika. Brotten är indelade i tre grader: narkotikaförseelse (3 §), narkotikabrott (1 §) och grovt narkotikabrott (3 §). Straffskalan omfattar för narkotikaförseelser endast böter, för narkotikabrott böter eller fängelse i högst två år och för grovt narkotikabrott fängelse i lägst ett och högst tio år.

Vid bedömande huruvida brottet är grovt skall enligt 3 § särskilt beaktas om det utgjort led i en verksamhet som bedrivits i större omfattning eller yrkesmässigt, avsett särskilt stor mängd narkotika eller eljest varit av särskilt farlig art.

Om smuggling av narkotika ges bestämmelser i *lagen* (1960:418) *om straff för varusmuggling*. Även varusmugglingsbrotten är indelade i tre grader. Straffet för varusmuggling är böter eller fängelse i högst två år. Är varusmuggling med hänsyn till godsets värde och övriga omständigheter att anse som ringa är straffet böter, högst 500 kr. Är varusmugglingen att anse

som grov skall dömas till fängelse lägst sex månader och högst sex år eller om gärningen gällt narkotika som avses i narkotikaförordningen, till fängelse, lägst ett och högst tio år.

Enligt 1 kap. 4 § *brottsbalken* (BrB) får, där fängelse är föreskrivet som påföljd, i stället dömas till villkorlig dom, skyddstillsyn, ungdomsfängelse, internering eller överlämnande till särskild vård.

I 1 kap. 7 § BrB föreskrivs att rätten vid val av påföljd skall, med iakttagande av vad som krävs för att upprätthålla allmän laglydnad, fästa särskilt avseende vid att påföljden skall vara ägnad att främja den dömdes anpassning i samhället. Beträffande skyddstillsyn gäller enligt 28 kap. 1 § tredje stycket brottsbalken att, om det lindrigaste straff som är stadgat för brottet i fråga är fängelse i ett år eller däröver, skyddstillsyn får ådömas endast om synnerliga skäl är därtill.

Överlämnande till särskild vård kan avse vård enligt barnavårdslagen eller lagen om nykterhetsvård, sluten psykiatrisk vård, vård i specialsjukhus för psykiskt utvecklingsstörda eller öppen psykiatrisk vård. Sluten psykiatrisk vård kan bl. a. komma i fråga om den som begått brottslig gärning, enligt vad som framgår av föreskriven medicinsk utredning, kan beredas vård med stöd av lagen (1966:293) om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall (LSPV) och rätten finner behov föreligga av sådan vård.

Enligt 33 kap. 4 § BrB får lindrigare straff än för brottet är stadgat bestämmas om gärningsmannen begått brottet innan han fyllt 18 år eller under inflytande av själslig abnormitet.

Förarbeten

Genom införandet av narkotikastrafflagen år 1968 höjdes maximistraffet för brott mot narkotikabestämmelserna från fängelse i ett år till fängelse i fyra år. Minimistraffet för grovt narkotikabrott blev fängelse sex månader.

I propositionen (prop. 1968:7) berörde departementschefen frågan om vård eller straff för narkotikamissbrukare och anslöt sig därvid till ett uttalande av den år 1966 tillsatta narkomanvårdskommittén (SOU 1967:41) att kontrollorganisationens verksamhet måste utformas så att den ej motverkar utan understöder samhällets ansträngningar att erbjuda vård åt vårdbehövande missbrukare. Departementschefen anförde vidare:

Såvitt ankommer på domstolarna och andra rättsvårdande myndigheter torde det efter brottsbalkens införande erbjudas stora möjligheter att i det enskilda fallet anpassa påföljden efter det föreliggande vårdbehovet. Domstolarna har ju genom brottsbalken fått ökade möjligheter att i stället för att döma till straff överlämna den dömde till olika former av vård. Jag vill här erinra om att till ledning för domstolarnas val mellan olika påföljder vissa allmänna riktlinjer lämnas i 1 kap. 7 § BrB. Liksom när det gäller varje annan brottslighet får domstolarna därför även vid bestämmande av påföljd för narkotikabrottsligheten beakta hela det komplex av fakta som föreligger till

bedömande. Hit hör brottets samhällsfarlighet, omständigheterna vid och kring brottet, gärningsmannens avsikt med brottet, gärningsmannens personliga förhållanden m. m. I vissa fall kan dessutom lämplig vård anordnas även utan lagföring inför domstol. Så kan ske med tillämpning av reglerna om åklagares rätt att besluta att icke tala å brott. Sådana regler finns bl. a. i 20 kap. 7 § RB och beträffande unga lagöverträdare i 1 § lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare. Som framgår av kommitténs redovisning tillämpas f. n. möjligheten att besluta att inte åtala för brott i stor utsträckning på dem som gjort sig skyldiga till olaga innehav av narkotika. Det är inte min avsikt att de straffskärpningar jag kommer att föreslå skall föranleda någon ändring i denna praxis. Beträffande narkotikamissbrukare torde i betydligt större utsträckning än vad som generellt sett gäller vid andra former av brottslighet vara befogat att utnyttja de särskilda hjälp- och vårdåtgärder som står till buds. Syftet med samhällets åtgärder skall i första hand vara att hjälpa och bota, inte att straffa. Särskilt viktigt är detta med avseende på det unga klientelet.

Det är alltså inte avsett att straffskärpningar skall få minska möjligheterna för den illegala hanteringens offer att erhålla erforderlig vård.

När det gäller valet av påföljd bör hänsyn tas till den omständigheten att en person innehaft medlen för eget bruk. Frågan kompliceras av det icke ovanliga förhållandet att samma person kan inneha narkotika såväl för eget bruk som för att överlåta den till andra, främst för att därigenom bli i stånd att själv fortsätta sitt missbruk. I sådana fall får det ankomma på de rättsvårdande myndigheterna att med beaktande av samtliga omständigheter bestämma den i varje särskilt fall lämpligaste påföljden.

Innehav av narkotika bör även tas med bland de brott som kan bedömas som grova. Ansvar för grovt brott bör anses föreligga huvudsakligen i sådana fall då innehavet utgör led i en verksamhet som har till syfte att överlåta eller smuggla narkotika.

År 1969 beslöts att straffsatserna för grovt narkotikabrott och för grov varusmuggling skulle höjas till fängelse i lägst ett och högst sex år (prop. 1969:13, 2LU 1969:7). I propositionen (s. 9) underströk departementschefen att straffskärpningen var avsedd att bereda domstolarna ytterligare utrymme för att döma ut avsevärda straff främst för dem som i stor skala för egen vinning utnyttjar andras okunnighet, nyfikenhet eller beroende av narkotiska medel. Samtidigt borde enligt departementschefen gälla vad som uttalats i propositionen 1968:7 om att kontrollorganens verksamhet måste utformas så att den inte motverkar utan understöder samhällets ansträngningar att erbjuda vård åt vårdbehövande missbrukare. Åtalspraxis beträffande personer som gjort sig skyldiga till narkotikabrott borde också i fortsättningen följa de riktlinjer som drogs upp i prop. 1968:7.

I andra lagutskottets utlåtande underströks att strävan efter likartad lagstiftning i de nordiska länderna varit av betydelse för utskottets bedömning av lämpligt straffmaximum.

Utvecklingen av straffsatserna i Norden och i Västeuropa i övrigt utgjorde enligt uttalanden i prop. 1972:67 motiv även för den höjning av straffmaximum för grovt narkotikabrott och varusmuggling avseende narkotika till tio år som beslöts år 1972.

I propositionen (s. 28) uttalade föredragande statsrådet vidare att han inte såg något behov av en allmän höjning av straffsatserna för narkotikabrott av olika grader och inte heller fann det önskvärt med en generell skärpning av domstolarnas praxis. Den aktuella lagändringen var avsedd att få effekt endast beträffande den farligaste brottsligheten inom den kategori av förbrytelser som lagtekniskt hörde hemma under rubriken grovt narkotikabrott.

Liknande synpunkter anfördes i lagstiftningsärendet av justitieutskottet (JuU 1972:14) som bl. a. med anledning av en motion med yrkande om avslag på propositionen uttalade:

Argumenteringen – – – i motionen – – – ger utskottet anledning att – – – understryka att den föreslagna straffskärpningen endast är avsedd att träffa den speciella grova brottslighet, präglad av förslagenhet och hänsynslöshet, som förövas av personer vilka i stor skala för egen vinnings skull utnyttjar andras okunnighet, nyfikenhet eller beroende av narkotiska medel. Smålangarna som mer tillfälligtvis, ofta för att finansiera ett eget missbruk, tar befattning med narkotika berörs över huvud taget inte av propositionens förslag, även om deras brottslighet skulle rubriceras som grov. Den nya straffiatituden får i själva verket betydelse i ett mycket begränsat antal fall. Till belysning härav vill utskottet nämna att antalet personer som under tiden den 1 april 1969 – den 30 juni 1971 dömdes till fängelse i minst två år för grovt narkotikabrott eller grov narkotikasmuggling – enbart eller i förening med andra brott – uppgick till 153.

Med anledning av en motion med yrkande om högre minimistraff för grovt narkotikabrott uttalade utskottet att det för att undvika att lagstiftningen fick effekt för annan än den avsedda kategorin förbrytelser var angeläget att nedre gränsen i straffskalan förblev oförändrad.

Utskottet framhöll vidare att straffhöjningen självfallet inte fick uppfattas som att de kriminalpolitiska åtgärderna borde prioriteras i kampen mot narkotikan. Enligt utskottets mening var verksamma insatser på vårdsidan oundgängligen nödvändiga om narkotikaproblemet skulle kunna lösas; kriminalpolitiska åtgärder kunde endast i begränsad utsträckning bidra härtill.

Rättspraxis

I viss mån vägledande för domstolarnas påföljdspraxis i narkotikamål har rättsfallet NJA 1966 B 10 ansetts vara. Fallet kan sammanfattas enligt följande.

En ung kvinna dömdes av en rådhusrätt till fängelse sex månader enligt varusmugglingslagen och narkotikaförordningen. Hovrätten för Västra Sverige, dit den dömda vädjade, ändrade påföljden till skyddstillsyn med i huvudsak följande motivering:

I fråga om påföljd för brott av nu ifrågavarande slag kräver hänsynen till allmän laglydnad, att i regel fängelse ådömes och att påföljd, som ej innebär

frihetsberövande, tillämpas endast om starka skäl talar därför. I sist angivna hänseende är att beakta – förutom att den tilltalade tidigare icke gjort sig skyldig till brott – hennes ungdom och själsliga abnormitet samt den omständigheten att hon i målet hållits häktad en och en halv månad. Härtill kommer att det med hänsyn till hennes psykiska särart och hennes benägenhet att missbruka narkotika framstår som angeläget att hon till förebyggande av fortsatt missanpassning får en långvarigare tillsyn än som kan följa efter undergående av frihetsstraff.

Högsta domstolen (HD), som med hänsyn till gärningarnas samhällsfarliga art fann vad hovrätten anfört icke kunna anses innefatta tillräckliga skäl att tillämpa annan påföljd än fängelse, bestämde påföljden till fängelse sex månader.

Av intresse är också två nyligen meddelade avgöranden av HD.

I det ena fallet, vari HD meddelade dom den 23 december 1976 (DB 49, mål B 98/76) var det fråga om en pojke och en flicka, som vid tiden för brotten var 19–20 år och narkotikamissbrukare samt sedan lång tid levde i en oordnad tillvaro. Brotten bestod i innehav och försäljning av cannabisharts (1,4 resp. 1,2 kg) och amfetamin (7 g resp. 6,2 g). Inkomsterna av försäljningen, som pågått ca 15 mån. och delvis skett till ungdomar, även till sådana under 18 år, uppgick till drygt 25 000 kr. Tingsrätten dömde båda för grovt narkotikabrott till skyddstillsyn med anstaltsbehandling. Anstaltsbehandlingen gick i verkställighet. Göta hovrätt ändrade för båda påföljden till fängelse ett år. Vid straffmätningen beaktades deras ungdom och bristande mognad. HD fastställde tingsrättens domslut. HD konstaterade i domskälen att omkring ett år förflutit efter anstaltsbehandlingen och att de dömda anpassat sig till en ordnad social tillvaro och upphört att använda narkotika. Om de skulle undergå ett långvarigt frihetsstraff förelåg enligt HD allvarlig risk för att den goda anpassningen skulle omintetgöras. Fortsatt skyddstillsyn under den löpande prövotiden kunde däremot antas ytterligare befästa den gynnsamma utvecklingen. Genom att de dömda såsom häktade och i anledning av anstaltsbehandlingen varit berövade friheten i nära två månader fick enligt HD hänsyn till den allmänna laglydnaden anses vara tillgodosedd. I betraktande av det anförda fick enligt HD synnerliga skäl att välja skyddstillsyn som påföljd i stället för fängelse "i vart fall numera" anses föreligga.

I det andra fallet meddelades HD:s dom den 7 juni 1977 (DB 31, mål B 275/77). I målet var fråga om en 25-årig finsk medborgare X, med ordnade förhållanden, som under en tid av ekonomiska svårigheter och depression innehaft och försålt 1,6–1,7 kg cannabis. Försäljningen avsåg att finansiera eget tillfälligt cannabismissbruk och att sanera ekonomin. X var tidigare dömd till skyddstillsyn. Tingsrätten dömde X för grovt narkotikabrott till skyddstillsyn jämte 100 dagsböter. (Två nämndemän var skiljaktiga och ville döma till fängelse ett år.) Svea hovrätt fastställde tingsrättens dom. HD

(majoriteten) bestämde påföljden till fängelse ett år. I motiveringen anfördes:

X:s innehav och försäljning av narkotika har avsett enbart cannabis. Även om cannabispreparaten räknas till de s. k. lätta narkotika är det nödvändigt att se allvarligt också på hanteringen av cannabis, eftersom erfarenheten visar att cannabisbruk kan vara en svår missbruksform i sig och ofta leder till missbruk av ännu farligare arter av narkotika. Med hänsyn härtill och till att X innehaft en så stor mängd cannabis som 1,6–1,7 kilogram och sålt mer än hälften därav måste anses att han, såsom underinstanserna funnit, gjort sig skyldig till grovt narkotikabrott.

Från individualpreventiv synpunkt får skyddstillsyn anses utgöra den lämpligaste påföljden för X. Det lindrigaste straff som är stadgat för grovt narkotikabrott är emellertid fängelse i ett år. Enligt 28 kap. 1 § tredje stycket brottsbalken får därför dömas till skyddstillsyn endast om synnerliga skäl är därtill. Med beaktande av vad som i fråga om brottslighet av förevarande särskilt samhällsfarliga beskaffenhet krävs för upprätthållande av allmän laglydnad kan sådana skäl ej anses föreligga beträffande X. Han skall därför dömas till fängelse.

En ledamot ville bedöma brottet som ej grovt och bestämma straffet till fängelse 6 månader. En ledamot ville fastställa hovrättens dom.

Angående domstolspraxis när det gäller valet mellan fängelse och överlämnande till sluten psykiatrisk vård är rättsfallet NJA 1975 s. 471 av intresse. En 27-årig yngling, narkotikamissbrukare sedan 12-årsåldern, som gjort sig skyldig till grovt narkotikabrott m. m., dömdes där av tingsrätten till fängelse 8 år. I överrätterna bestämdes emellertid påföljden till sluten psykiatrisk vård. I domskälen uttalade HD bl. a.:

Den i målet förebragta utredningen ger klart vid handen, att X vid tiden för gärningarnas begående led av svår narkomani. Detta förhållande utgör emellertid i och för sig icke tillräcklig grund för antagande, att X befunnit sig i ett abnormtillstånd som måste anses jämställt med sinnessjukdom. Vid prövning av frågan huruvida så varit fallet måste hänsyn tagas till flera olika faktorer, såsom X:s psykiska konstitution, narkotikamissbrukets varaktighet och svårhetsgrad samt beskaffenheten av de skador som missbruket föranlett med avseende på X:s psykiska status och på hans möjligheter att fungera i arbete och social gemenskap.

HD uttalade också att sluten psykiatrisk vård måste beredas X under avsevärd tid.

Domstolarnas tillämpning av narkotikastrafflagen följs sedan år 1975 genom databehandling av domar i narkotikamål av statistiska centralbyrån på uppdrag av brottsförebyggande rådet (BRÅ).

I BRÅ:s nedan redovisade yttrande till utskottet belyses under hänvisning till tabeller dels hur mängden narkotika påverkat brottsrubriceringen under åren 1975 och 1976, dels vilka påföljder som under samma år utdömts vid olika typer av narkotikabrott. Tabellerna har intagits som bilagor till detta betänkande.

Påföljdsvalet vid narkotikabrottslighet under åren 1969–1973 belyses av nedanstående tabell som grundats på uppgifter som utvunnits via databehandling (se JuU 1974:32).

Uppgifterna avser samtliga fällande domar (inkl. strafföreläggandcn) under åren 1969–1973, innefattande olaga befattning med narkotika, alltså såväl domar avseende enbart narkotikabrott som domar avseende narkotikabrott jämte annan brottslighet. Mer detaljerade uppgifter för åren 1969 och 1970 kan erhållas ur en på riksåklagarens initiativ år 1972 utarbetad rapport, benämnd Domar i narkotikamål.

Brottspåföljd	1969	1970	1971	1972	1973
Böter	989	613	432	531	601
Fängelse	895	748	696	749	710
Villkorlig dom	83	101	71	102	76
Skyddstillsyn	831	563	641	806	733
Ungdomsfängelse	54	43	53	69	55
Internering	72	41	42	61	23
Vård enl. barnavårdslagen	178	121	131	100	89
Vård enl. nykterhetsvårdslagen	1	–	–	2	–
Sluten psykiatrisk vård	42	35	50	36	33
Öppen psykiatrisk vård	–	2	–	–	–
Statistiskt bortfall	4	–	2	1	3
Summa domar	3 149	2 267	2 118	2 457	2 323

Beträffande tillämpningen tidigare år kan även hänvisas till riksåklagarens cirkulär C 74, från november 1972. I cirkuläret uttalas bl. a. följande.

Då det gäller att kvalificera en gärning enligt narkotikastrafflagen som förseelse, brott eller grovt brott inverkar typ och mängd narkotiskt medel naturligt nog starkt på åklagarnas och domstolarnas bedömning. År 1970 kan tas som illustration. Av 178 narkotikaförseelser som gällde innehav av cannabis avsåg endast två domar en större angiven mängd än 20 gram. Av 164 domar samma år för narkotikabrott avseende endast innehav av cannabis var det 44 domar som avsåg högst 20 gram. Grovt narkotikabrott vid domar med endast innehav av cannabis förekom i endast sju fall, varav en dom med mindre än 500 gram. Motsvarande tämligen tydliga grupperingar är möjliga att göra beträffande centralstimulantia. I fråga om typen av narkotiskt medel kan nämnas att av domarna som avsåg opiater hade år 1970 tre domar av omkring 40 och år 1971 åtta domar av omkring 80 medfört ansvar för endast narkotikaförseelse. Motsvarande beträffande LSD var år 1970 fyra domar av omkring 220 och år 1971 sex domar av omkring 260.

Undersökningen av domar i narkotikamål visar att grovt brott bedöms föreligga även då det inte varit fråga om särskilt stora kvantiteter. I många fall har gärningarna inte heller i övrigt varit av särskilt svår beskaffenhet. Inte sällan ligger straffen under två års fängelse och straffmätningen inryms sålunda under strafflatituden för normalbrottet. Det kan ifrågasättas om inte rubriceringen som grovt brott i högre grad borde reserveras för den svåraste narkotikabrottsligheten. Den förskjutning av gränsen mellan normalformen och den grova formen av narkotikabrotten som bl. a. torde ha avsetts med

den 1969 genomförda höjningen av straffminimum för de grova brotten (jfr. cirkulär C 56) synes i vart fall såvitt gäller mängden narkotika inte ha skett hittills.

– – –

Beträffande val av påföljder må anmärkas, att överlämnande till psykiatrisk vård sker i mycket begränsad omfattning även om en viss ökning synes ha skett under 1971. Samma förhållande gällde när narkomanvårdskommittén avgav sitt slutbetänkande, och kommittén anförde som kommentar att bestämningen av påföljd påverkades av de faktiska omständigheterna: "Det kan befaras att domstolarna tvekar att överlämna till olika former av vård eller döma till exempelvis skyddstillsyn om vårdmöjligheterna anses bristfälliga" (SOU 1969:52 s. 280).

Frågan om den åtalades eget missbruk och beroende är en av de omständigheter som skall beaktas vid bestämningen av påföljden. Såvitt kan bedömas utifrån domsmotiveringarna i narkotikamål tillmäts frågan en underordnad roll särskilt i de mål som gäller överlåtelse av narkotika. Det är synnerligen vanligt att den åtalades egen missbrukshistorik inte alls berörs.

– – –

En genomgång av de senare årens praxis av påföljdsval ger mig anledning framhålla vikten av att sådan påföljd i möjligaste mån väljs som tillgodoser föreliggande vårdbehov.

Frågans behandling i riksdagen under senare år

Frågor rörande vården av narkomaner och påföljderna vid narkotikabrottslighet har utöver vad som framgår av redogörelsen ovan behandlats i riksdagen vid ett stort antal tillfällen under senare år. Här skall särskilt hänvisas till socialutskottets betänkanden SoU 1974:5 och 1976/77:11 och 1976/77:25 s. 53 f. samt justitieutskottets betänkanden JuU 1974:32, 1975/76:16, 1975/76:27 s. 11 och 1976/77:27.

Remissyttranden

Utskottet har inhämtat yttranden över motionen från riksåklagaren, rikspolisstyrelsen, brottsförebyggande rådet, Svea hovrätt, hovrätten för Västra Sverige, Sveriges domareförbund och Riksföreningen för hjälp åt läkemedelsmissbrukare (RFHL). Svea hovrätt har bilagt yttrande från Stockholms tingsrätt, 16:e avdelningen.

Samtliga remissorgan utom RFHL avstyrker bifall till motionerna eller uttalar sig i avstyrkande riktning. RFHL anser motionärernas förslag välgrundat.

Riksåklagaren (RÅ) framhåller att han inte kan instämma i motionärernas uppfattning att man i rättstillämpningen skulle ha frångått de principer som lagstiftaren angivit, senast i utskottets betänkande JuU 1972:14. Enligt RÅ:s iakttagelser tillämpas dessa riktlinjer alltjämt, liksom en noggrann avvägning från fall till fall mellan sluten kriminalvård och andra vårdformer. Det torde t. o. m. förhålla sig så, att domstolarna understundom är alltför återhåll-

samma när det gäller att välja icke frihetsberövande påföljder. Detta torde bero på att den ökande brottsligheten på detta område medfört en viss nyansering i bedömningen.

Att den kvantitet narkotika som hanterats i varje särskilt fall kommer att utgöra en tumregel vid påföljdsvalet torde enligt RÅ vara naturligt och ofrånkomligt. Det är emellertid att märka att på detta område pågår en ständig glidning mot allt högre gränser. De små kvantiteterna torde numera betraktas mindre allvarligt. Sålunda har antalet åtalsunderlåtelser, när det gäller innehav av smärre kvantiteter för eget bruk, ökat betydligt under senare år. Framför allt är emellertid främst andra omständigheter utslagsgivande för ingripandets art och omfattning, närmast yrkesmässigheten i brottsligheten.

RÅ erinrar om att enligt utskottets nyssnämnda betänkande antalet personer, som under en dryg tvåårsperiod 1969–1971 dömdes till fängelse i minst två år för ifrågavarande brott, uppgick till 153. För år 1975 är motsvarande antal 97. Det är visserligen, anser RÅ, troligt att siffran i dag är större, men då måste beaktas att brottstypen har ökat.

RÅ anser sig böra avstyrka bifall till motionen och hänvisar förutom vad ovan anförts till att de i motionen aktualiserade spörsmålen är föremål för noggrann och kontinuerlig uppmärksamhet från de ansvariga myndigheternas sida. Förutom av de rättsvårdande organen följs utvecklingen av socialstyrelsen och brottsförebyggande rådet. Avslutningsvis framhåller RÅ dels att inte på något brottsområde utarbetas av SCB en så omfattande och detaljerad statistik som på detta, dels att flera utredningsresultat inom den närmaste tiden kommer att bli föremål för statsmakternas överväganden.

Rikspolisstyrelsen ansluter sig till motionärernas uppfattning att det krävs samordnade insatser för narkotikabekämpningen och anför i övrigt bl. a. följande:

Vid gränsdragning mellan de olika narkotikabrotten och bedömningen av fallen spelar mängden narkotika självfallet en viss roll. Enbart mängden är dock inte avgörande. Andra omständigheter såsom gärningsmannens ålder, narkotikaberoende, förslagenhet samt omfattningen av överlåtelser, spridningen bland ungdom, vinningens storlek och narkotikans farlighet måste också vägas in i sammanhanget.

I fråga om påföljdsval och straffmätning kan sägas – om man bortser från de psykiatriska vårdfallen – att ovillkorligt frihetsstraff i normalfallet följer på narkotikabrott av allvarligare slag såsom handel med narkotika och innehav av narkotika i försäljningssyfte. De individualpreventiva hänsynen har här fått vika för de allmänpreventiva, eftersom kravet att hindra spridning av narkotika till missbrukare och i vidare kretsar måste väga tungt. Hans brottslighet måste – oavsett det egentliga motivet – ses mot bakgrund av att den ofrånkomligen leder till en omfattande missbruksspridning med åtföljande personligt lidande för ett stort antal människor. Härav följer att man vid en samlad bedömning inte kan taga alltför stor hänsyn till att säljaren endast finansierar sitt eget missbruk genom försäljning till andra.

Återfallsriskerna för narkotikabrottslingar är erfarenhetsmässigt mycket

stora. Den ekonomiska vinningen och narkotikaberoende spelar här en avgörande roll. Härtill kommer att det måste anses helt klart att den illegala narkotikahanteringen i hög grad leder till annan brottslighet bland missbrukarna, som till varje pris måste skaffa pengar för sina narkotikainköp.

Samhället tvingas mobilisera stora resurser för att åstadkomma bättre vårdmöjligheter och för att pressa tillbaka efterfrågan på narkotika. Enligt rikspolisstyrelsens uppfattning är de av motionärerna påyrkade åtgärderna inte ägnade att bidra till en lösning av narkotikaproblemen. Av domstolarna tillämpad praxis synes väl överensstämma med den syn på narkotikabrottsligheten som tagit sig uttryck i riksdagsbesluten om höjning av straffen för narkotikabrott.

Brottsförebyggande rådet (BRÅ) belyser som ovan nämnts tillämpningen av narkotikastraffiagen med hjälp av statistiska centralbyråns bearbetning av domar i narkotikamål. I tabell 1 och 2, som fogas till detta betänkande som bilaga 1 och 2, redovisas uppgifter som rutinmässigt tas fram av SCB. I tabell 3–8 (bilaga 3–8 till betänkandet) redovisas några specialbearbetningar som gjorts med anledning av motionen.

De frågor som tas upp är dels hur mängden narkotika påverkar brottsrubriceringen, dels vilka påföljder som utdömts vid olika typer av narkotikabrott.

Beträffande tabell 1, som redovisar fördelningen 1975 av förseelser, brott och grova brott efter medel, brottstyp och mängd, anför BRÅ följande.

I fråga om innehav av cannabis bedöms mängder upp till 10 gram i allmänhet som förseelser, mängder mellan 11 gram och 25 gram som förseelse eller brott och mängder över 25 gram i allmänhet som brott. Brottet har i samtliga fall bedömts som grovt om mängden överstigit 1 000 gram. Också i intervallet 501–1 000 gram har bedömningen i några fall stannat vid grovt brott.

Överlåtelse/saluhållande eller innehav i kombination med överlåtelse/saluhållande har som regel bedömts som brott eller grovt brott.

Innehav av centralstimulantia har i allmänhet bedömts som förseelse upp till 1 gram. Vid mängder motsvarande 2–5 gram bedöms innehavet antingen som förseelse eller som brott. I intervallet 100–250 gram har bedömningen varierat mellan brott och grovt brott, medan innehav över 250 gram i allmänhet har bedömts som grovt.

I fråga om *opiater* är antalet domar så litet att det är svårt att se något mönster. Klart är att innehav i allmänhet bedömts som brott – också vid små mängder.

Av de tre fall av innehav 1975 som bedömts som grova brott gäller ett fall mellan 11 och 25 gram och två fall mellan 26 och 50 gram.

I tabell 2 redovisas motsvarande uppgifter för 1976. Enligt BRÅ har några påtagliga förändringar i praxis mellan 1975 och 1976 inte skett.

I sammanhanget påpekar BRÅ att innehav av mindre mängder för eget bruk, såsom upp till 15 gram cannabisharts, 30 gram marihuana eller 15 påsar (2–3 gram) centralstimulantia kan föranleda åtalsunderlåtelse. Också vid innehav av enstaka dos för eget bruk av morfin eller heroin kan åtalsunderlåtelse förekomma.

Beträffande vad som kan utläsas av tabellerna konstaterar BRÅ vidare:

Innehav (vilket inkluderar innehav i överlåtelse- eller försäljningssyfte) av cannabis och centralstimulantia bedöms sällan som grovt brott. Av 621 domar för cannabisinnehav 1975 gällde 27 eller 4 % grova brott (tabell 1). Av 457 centralstimulantiainnehav var det 15 eller 3 % som rubricerades som grova. De tre fall av opiatinnehav som bedömdes som grova motsvarar 13 % av samtliga opiatinnehav. För 1976 är motsvarande andelar 2 %, 2 % respektive 11 % (tabell 2).

När det gäller mängden narkotika krävs ca 1 000 gram för att innehav av cannabis skall bedömas som grovt. Av centralstimulantia krävs ca 100–500 gram och av opiater ca 10–50 gram.

I domar som gällt såväl innehav som överlåtelse/saluhållande bedöms gärningen i större utsträckning som brott eller grovt brott, jämfört med vad som är fallet när endast innehav ingår i domen.

Genomgången av domstolarnas rubriceringar under 1975 och 1976 har enligt BRÅ visat att mängd och medel spelar en stor roll för om ett brott mot narkotikastrafflagen bedöms som förseelse, brott eller grovt brott. Så bör också vara fallet enligt BRÅ, som anser att mängd och medel är viktiga utgångspunkter vid bedömningen av hur allvarligt brottet är. Mängden har dessutom fördelar, bl. a. från rättssäkerhetssynpunkt, p. g. a. att den utgör ett kvantitativt kriterium, till skillnad från mer subjektiva, kvalitativa bedömningsgrunder.

BRÅ erinrar om att narkotikastrafflagen ger en viss ledning vid bedömningen av om ett brott skall anses som grovt och att enligt 3 § bland andra faktorer särskilt skall beaktas, om brottet avsett särskilt stor mängd narkotika. Det förefaller BRÅ rimligt att anse 1 kg cannabis som en "särskilt stor mängd". Det är enligt BRÅ också sannolikt att det i flertalet fall är ett vinstintresse snarare än eget missbruk eller finansiering av eget missbruk som utgör motivet bakom ett sådant innehav. Även i fråga om centralstimulantia i mängder kring 100 gram är det troligt att ett vinstintresse ofta föreligger.

I fråga om opiatinnehav kring 10 gram är det däremot enligt BRÅ tveksamt och det är under alla förhållanden inte fråga om en särskilt stor mängd. Här spelar dock bedömningen av medlets farlighet också in men även med beaktande av detta kan man diskutera om 10 gram av t. ex. heroin skall bedömas som grovt, särskilt i jämförelse med motsvarande bedömning av centralstimulantia. Vid brottsrubriceringen i heroinmål kan domstolarna antas ibland ha tagit intryck av de stora farhågor man har beträffande heroinets skadeverkningar. Detta tillsammans med att heroinmål hittills varit relativt sällsynta kan bidra till att förklara den redovisade rubriceringspraxisen.

När det gäller vårdbehov och vårdmöjligheter framhåller BRÅ att lagstiftarna i frågan om vård kontra straff har klart angivit vissa principer, t. ex. att hänsyn skall tas till gärningsmannens eget missbruk och att kontrollorganisationens verksamhet måste utformas så att den ej motverkar utan under-

stöder samhällets ansträngningar att erbjuda vård åt vårdbehövande missbrukare. Motionen förefaller BRÅ ge uttryck åt uppfattningen att det främst är rubriceringen av brott som grova narkotikabrott som innebär svårigheter när det gäller att förverkliga dessa principer. BRÅ menar att motionärerna härvid överbetonar rubriceringsfrågans betydelse.

BRÅ hänvisar till tabell 3–5 som redovisar domstolarnas val av påföljder för brott mot narkotikastrafflagen i "rena" narkotikamål under 1975 och till tabell 6–8 som ger motsvarande uppgifter för domar i "rena" och "blandade" narkotikamål, dvs. för sådana domar som även innehåller andra brott än narkotikabrott. När det gäller de rena brotten är det enligt BRÅ utan tvivel så att det är de grova brotten som leder till flertalet fängelsepåföljder: 214 fängelsedomar för grova brott, enligt tabell 5, mot 136 fängelsedomar för normalbrott, enligt tabell 4. När det däremot gäller rena och blandade tillsammantagna dominerar fängelsepåföljderna vid normalbrottet: 400 fängelsepåföljder (enligt tabell 7), mot 301 för grova brott (tabell 8). Till detta kommer 105 fängelsepåföljder i sådana domar där narkotikaförseelser ingår (tabell 6). Samtidigt är det dock enligt BRÅ klart att fängelsepåföljder över 1 år till en mycket stor del gäller grova narkotikabrott.

BRÅ erinrar i sammanhanget också om att många narkotikamissbrukare döms enbart för andra brott än narkotikabrott. Enligt intervjuundersökningar som genomförts vid allmänna häktet i Stockholm är ca 60 % av de häktade grava narkotikamissbrukare. Enligt den senaste av de uppskattningar som årligen görs av antalet narkotika- och läkemedelsmissbrukare inom kriminalvården uppgick andelen missbrukare till 40 % på riksanstalterna, till 28 % på lokalanstalterna och till 17 % i skyddskonsulentdistrikten, motsvarande ca 1 200 på anstalterna och 2 800 i distrikten.

BRÅ framhåller vidare att möjligheten att låta "kontrollorganisationens verksamhet" understödja "samhällets ansträngningar att erbjuda vård" (prop. 1968:7 s. 107) begränsats genom bristen på vårdmöjligheter av olika slag. De som funnits har också utnyttjats i ringa omfattning. Av samtliga som dömdes för brott mot narkotikastrafflagen i rena eller blandade domar 1975, tillsammans 2 325 personer, var det 30 som dömdes till sluten psykiatrisk vård och 32 till vård enligt barnavårdslagen. Till detta kommer de placeringar som sker enligt 34 § lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt vilka troligen i stor utsträckning gäller dömda för narkotikabrott. Av 296 sådana placeringar 1975 skedde 121 på behandlingshem för narkotikamissbrukare.

Det är således enligt BRÅ uppenbart att de behandlingsmöjligheter som finns för de narkotikamissbrukare som på grund av narkotikabrott eller annan brottslighet dömts till fängelse inte alls svarar mot det behandlingsbehov som finns. Detta gäller även den nuvarande frivården.

Avslutningsvis anför BRÅ några kriminalpolitiska synpunkter enligt följande:

BRÅ anser att de problem som motionärerna tar upp är viktiga och vi har försökt att belysa dem på olika sätt. Vi har härvid funnit att de inte i huvudsak beror vare sig på att vissa brott rubriceras som grova narkotikabrott eller att de kan beskrivas enbart som ett resultat av tillämpningen av narkotikastrafflagen i sin helhet. Vad det ytterst gäller är kriminalvårdsklientelets missbrukssituation i stort och hur påföljdssystemet skall vara utformat.

Under senare år har kritiken mot fängelsestraff och andra former av frihetsberövanden varit omfattande. Kritiken har haft samband med en växande insikt om frihetsstraffens negativa verkningar. Denna kritik har också under bred politisk enighet kommit att påverka rättsutvecklingen. Mot denna bakgrund kan man vänta att de straffskärpningar som genomförs är väl underbyggda och motiverade. Detta har knappast varit fallet beträffande narkotikastrafflagen, med två straffskärpningar på några få år, utan att det funnits så mycket underlag att bygga på för att motivera höjningarna och innan man haft möjlighet att bedöma hur den ursprungliga lagen från 1968 kommit att tillämpas.

Insikten om frihetsstraffens negativa verkningar har en klar kriminalpolitisk innebörd: målsättningen måste från denna bedömningsgrund vara att minska antalet fängelsepåföljder i så stor utsträckning som möjligt och att begränsa frihetsberövandenas längd. Denna målsättning måste också gälla påföljderna vid narkotikabrott.

Samtidigt är det klart att även brottets allvarlighetsgrad utgör en viktig bedömningsgrund. Några av de brott som faller under narkotikastrafflagen är av så allvarlig art att de också i framtiden måste föranleda en sträng påföljd. Det råder säkert en bred politisk enighet också om den ståndpunkten att de "som i stor skala för egen vinning utnyttjar andras okunnighet, nyfikenhet eller beroende av narkotiska medel" (prop. 1969:13, s. 9) begår brott av så allvarlig art att det bör leda till fängelsestraff av betydande längd.

Narkotikamissbrukarnas vård- och behandlingsbehov har ofta framhållits i de tidigare redovisade propositionerna. Dessa behov utgör också en viktig utgångspunkt för motionen. Enligt nuvarande system skall vårdbehovet beaktas när påföljden bestäms och vägas mot brottets gravhet. I vissa fall måste brottet anses vara så allvarligt att vårdbehovet inte kan tillgodoses på annat sätt än inom de ramar som en fängelsepåföljd sätter. För sådana fall utgör den behandlingskedja som nyligen föreslagits av ledningsgruppen för narkotikafrågor ett värdefullt tillskott. Denna är tänkt främst för dem som har långa fängelsestraff och kommer att innebära olika behandlingsinsatser i narkotikafri miljö. De nuvarande placeringarna enligt 34 § KvaL innebär också en utvecklingsbar lösning.

Dagens kriminalpolitiska strömningar pekar mot ett system där påföljderna i större utsträckning än för närvarande bestäms utifrån brottens allvarlighetsgrad. Men också i ett sådant system måste ett behandlingsbehov kunna tillgodoses, så långt det är möjligt med hänsyn till hur allvarliga brotten är och i den mån den dömde önskar det. I vissa fall kan man som ett komplement till de behandlingsåtgärder som berörts ovan, tänka sig, att den dömde får välja mellan en fängelsepåföljd och något behandlingsprogram, men att det klart anges vilka förutsättningarna är och vilka krav som måste uppfyllas för att få ingå eller kvarstå i programmet. En viktig fördel med en sådan bodelning mellan påföljder och behandlingsåtgärder är att det då inte går att motivera påföljder eller avvisa behandlingsbehov med något förment behandlingsinnehåll i straffet. Behandlingsbehoven kommer att kunna avläsas tydligare, vilket kan leda till klarare formulerade resurskrav.

Det finns i dag ett stort antal utredningar som arbetat eller arbetar med frågor som anknyter till de som motionen tar upp: Socialutredningen (S 1969:29), 1971 års utredning (Ju 1971:08) om behandling av psykiskt avvikande, utredningen (Ju 1973:11) om eventuell reformering av det ekonomiska sanktionssystemet inom straffrätten, utredningen (Ju 1973:20) om personalens arbetsuppgifter vid kriminalvårdens anstalter, ungdomsfängelseutredningen (Ju 1974:16), utredningen (Ju 1974:17) angående översyn av häktningsbestämmelserna. Till detta kommer den allmänna översyn av påföljdssystemet som pågår i brottsförebyggande rådets kriminalpolitiska arbetsgrupp samt arbetet i ledningsgruppen för narkotikafrågor (1977:41) och utredningen om narkotikamissbrukets omfattning (S 1977:04). Med något undantag beräknas dessa utredningar ha slutfört sitt arbete före utgången av 1977. Detta innebär att en helhetsbedömning av påföljdssystemet torde kunna påbörjas under senare delen av 1977. Man kan utgå från att också de frågor som aktualiseras genom motionen därvid kommer att tas upp.

Mot bakgrund av den givna redovisningen finner BRÅ att några särskilda åtgärder i enlighet med motionärernas hemställan inte torde vara erforderliga. Frågorna kommer snart att tas upp i andra sammanhang. BRÅ avstyrker således bifall till motionen.

Svea hovrätt hänvisar beträffande tillämpningen av narkotikastrafflagen till ett yttrande som hovrätten i ärendet inhämtat från Stockholms tingsrätt, avd. 16, vilken avdelning handlägger mål om narkotikabrott. I likhet med tingsrätten kan hovrätten inte finna att det finns saklig grund för uppfattningen att narkotikastrafflagen tillämpas i strid med vad lagstiftaren åsyftat.

Beträffande vårdfrågan framhåller hovrätten att det för närvarande inte finns tillgång till sådana vårdformer för narkotikamissbrukare som skulle kunna utgöra verksamma alternativ till fängelsestraff i avsevärt större omfattning än vad som är fallet enligt nu tillämpad praxis. Överlämnande till sluten psykiatrisk vård kan enligt hovrätten användas endast i begränsad utsträckning. Den vård som kan anordnas med anlitande av skyddstillsyn som påföljd eller i övrigt utan att tvångsmedel tas i anspråk torde i många fall av missbruk vara otillräcklig icke blott för tillgodoseende av den allmänna laglydnadens krav utan även ur vårdsynpunkt. Läget blir givetvis, anser hovrätten, ett annat om en vårdform, motsvarande tvångsintagning å vårdanstalt enligt lagen om nykterhetsvård, tillskapas för narkotikamissbrukare. Det kan då förväntas att antalet domar å fängelse enligt narkotikastrafflagen kommer att minska utan att lagen ändras.

Med hänsyn främst till att narkotikaproblemen redan är föremål för olika undersökningar och utredningar – bl. a. genom en av regeringen på riksdagens begäran i mars detta år tillkallad utredning rörande narkotikamissbruket – finner hovrätten ej anledning tillstyrka motionärernas hemställan.

Stockholms tingsrätt, 16:e avdelning, framhåller i sitt yttrande till Svea hovrätt att enligt tingsrättens erfarenhet domstolarnas praxis i narkotikamål redan före narkotikastrafflagens tillkomst allmänt torde ha följt de riktlinjer

som framkommit i rättsfallet NJA 1966 B 10.

Med anledning av påståendet i motionen att det före 1969 års skärpning av straffsatserna i betydande utsträckning förekom att de som dömdes för grovt narkotikabrott fick t. ex. skyddstillsyn uttalar tingsrätten att den inte har sig något bekant om en sådan praxis.

Enligt tingsrättens mening är det vid narkotikabrott som innefattar försäljning, annan form av spridning eller saluhållande redan på grund av brottets samhällsfarliga art nödvändigt att låta allmänpreventiva hänsyn väga tungt vid påföljdsvalet även i fråga om sådana mängder som ej leder till att brottet bedöms som grovt.

Vid bedömning av frågan om narkotikabrott skall betecknas som grovt eller ej är, enligt tingsrätten, den mängd narkotika brottet avser den faktor som kommit att i allmänhet vara avgörande.

I praxis har, framhåller tingsrätten, utbildats vissa normer i de fall då mängden kan tillmätas avgörande betydelse för avgränsning av narkotikabrott såväl i förhållande till grovt brott som till den ringa formen av brottet, narkotikaförseelse. Med anledning av det i motionen nämnda exemplet vad gäller cannabis kan nämnas att tingsrätten numera för befattning med omkring ett kilo cannabisharts brukar beteckna gärningen som grov om ej övriga omständigheter föranleder till annan bedömning. Den i motionen angivna utgångspunkten, 700 gram, för bedömning av brottet som grovt har tingsrätten ej tidigare mött. (Jfr ang. tillämpning NJA B 23/70, B 36/70 och B 4/71.) Ej heller är det så att den tilltalades ungdom och andra personliga förhållanden är avgörande på frågor om en gärning skall rubriceras som grovt brott eller inte.

Tingsrätten anför vidare att det är riktigt, att befattning med en mindre mängd LSD eller heroin brukar leda till straff för grovt brott. Dock bör nämnas att tingsrätten när det gäller mängder om endast några gram visserligen dömt till kännbara frihetsstraff men ej betecknat brotten som grova. I mål B 152/74 (avd. 16) dömdes sålunda en tilltalad för narkotikabrott (ej grovt), avseende försäljning av sex gram heroin, till fängelse ett år sex månader och en annan för innehav av fem gram heroin till fängelse ett år. Hovrätten fastställde det förstnämnda straffet men sänkte det senare till fängelse nio månader (Svea hovrätt avd. 6, DB 146/76).

Frågan i vad mån tilltalades eget narkotikamissbruk skall påverka påföljdsvalet har, enligt tingsrätten, ofta varit föremål för prövning och har ingalunda rönt en så onyanserad bedömning som i motionen synes antagas. I en rad domar har tingsrättens sextonde avdelning sålunda uttryckligen framhållit eget missbruk hos langare såsom skäl att sätta straffet lägre än eljest skulle ha skett.

Tingsrätten tillbakavisar bestämt påståendet att senare höjningar av straffmaximum generellt påverkat straffnivån i stort mot vad riksdagen uttalat om att tidigare antagna principer fortfarande skulle gälla.

För narkotikabrott avseende obetydliga eller måttliga mängder har enligt

tingsrättens praxis i fråga om straffmätning ej ändrats, åtminstone ej i skärpande riktning. En närmare undersökning skulle sannolikt visa att den "inflation" som inträtt genom att narkotikabrott kommit att avse allt större mängder inverkat så att straffen för de ej grova brotten kommit att bli lägre än tidigare.

Vad gäller "narkotikastraffens tillämpning i vad avser hänsyn till gärningsmännens vårdbehov" finner tingsrätten i väntan på den s. k. Bexeliuskommitténs utredning ej skäl närmare ingå på denna fråga. Tingsrätten säger sig dock ha övervägande negativa erfarenheter av sluten psykiatrisk vård för narkotikamissbrukare även då det gäller deras återanpassning.

Avslutningsvis framhåller tingsrätten, att den inte tror att det finns någon grund för motionärernas uppfattning att narkotikabrotten bedöms hårt och onyanserat och att narkotikastrafflagen alltså kommit att tillämpas på ett sätt som strider mot de principer lagstiftaren angivit.

Hovrätten för Västra Sverige framhåller att kvantiteten narkotika utgör endast en av flera omständigheter som särskilt skall beaktas vid bedömningen huruvida ett narkotikabrott är grovt och att uppräkningen i 3 § narkotikastrafflagen inte är avsedd att vara uttömmande. Det är inte nödvändigt att i de angivna fallen alltid döma för grovt brott, lika litet som det är uteslutet att till grovt brott hänföra andra fall än dem som anges i lagtexten. Såsom försvårande omständigheter bör enligt hovrätten exempelvis betraktas överlåtelse av narkotika till ungdom eller till en större personkrets, särskilt om missbruket därigenom spridits. Även den tid varunder brottsligheten pågått är av betydelse liksom om brottet begåtts huvudsakligen i vinningssyfte eller för att finansiera eget bruk. Självfallet måste även medlets farlighet beaktas vid brottsgraderingen.

Domstolarna har således enligt hovrätten stora möjligheter till en nyanserad bedömning av frågan huruvida grovt narkotikabrott föreligger eller ej. Av naturliga skäl är därvid mängden av central betydelse, inte minst i fråga om narkotika av särskilt farlig art såsom LSD eller heroin. Spridningen av sistnämnda form av narkotika måste för övrigt betraktas som ytterst samhällsfarlig med hänsyn främst till medlets kraftigt beroendeframkallande verkan och risken för dödlig utgång vid överdosering. Även överlåtelse av relativt ringa mängder heroin måste därför bedömas allvarligt. I fråga om innehavsbrott kan mängden också komma att inverka på bedömningen, särskilt om innehavet utgör led i en verksamhet som syftar till försäljning eller smuggling. Samtliga omständigheter vid brottet skall emellertid beaktas, och endast undantagsvis torde kvantiteten ensamt komma att bli avgörande för brottsrubriceringen.

Vad motionärerna anfört om att domstolarna regelmässigt synes bedöma gärningen som grov om den avsett mer än en viss kvantitet stöds enligt hovrätten i vart fall ej av den praxis som utbildat sig vid hovrätten i Göteborg.

Ej heller har ett sådant ensidigt och schablonmässigt bedömande kunnat spåras i de underrättsdomar som kommit under hovrättens prövning. Praxis i denna fråga har för övrigt undergått en förändring mot en allt liberalare och mer nyanserad bedömning, såväl i fråga om mängden narkotika som beträffande övriga omständigheter vid brottet. Denna utveckling, som bl. a. påtalats i inhämtade uppgifter från Göteborgs tingsrätt och åklagarmyndigheten i Göteborg, kan enligt hovrätten förväntas fortsätta.

Beträffande valet av påföljd uttalar hovrätten att – i linje med förarbetena till narkotikastrafflagen – skyddstillsyn utdömts i ökande omfattning, särskilt under senare år.

Även i fall av grovt narkotikabrott har i praxis kunnat skönjas ett ökat användande av skyddstillsyn. Såsom synnerliga skäl härför har i ett flertal avgöranden vid hovrätten åberopats vederbörandes ungdom, narkotikamissbruk och sociala situation samt – om gärningen bestått i försäljning – att överlåtelse skett i huvudsakligt syfte att finansiera eget bruk av narkotika. Andra omständigheter som framhållits har varit brottslighetens begränsade omfattning eller den långa tid som förflutit sedan brottet begicks. Nu nämnda omständigheter har självfallet indicerat skyddstillsyn även vid vanligt narkotikabrott. Vid sådant brott har i ett icke obetydligt antal fall förekommit att påföljden bestämts till villkorlig dom, oftast i förening med böter. Då emellertid hänsynen till allmän laglydnad gör sig starkt gällande vid brottslighet av nu ifrågavarande särskilt skadliga och samhällsfarliga art, har av naturliga skäl frihetsstraff utdömts i ej obetydlig omfattning.

Även om det i och för sig torde vara befogat att, såsom motionärerna synes antyda, i större utsträckning än vad som generellt sett gäller vid andra former av brottslighet, utnyttja de särskilda hjälp- och vårdåtgärder som står till buds, kan det enligt hovrättens mening – även från andra än rent allmänpreventiva synpunkter – i vissa fall vara betänkligt att ådöma missbrukare t. ex. skyddstillsyn. Enligt vad hovrätten erfarit är det en mycket vanlig företeelse – särskilt vid bruk av tyngre former av narkotika – att den typiske missbrukaren även är försäljare, som för att finansiera sitt missbruk efter hand måste med förtjänst sälja vidare större delen av vad han kommit över. Missbrukaren skapar härigenom inte bara förutsättningarna för dem som i stor skala och under yrkesmässiga former bedriver narkotikahantering utan är även den som genom sina kontakter värvar de nya kunderna. Narkotikamissbrukaren, särskilt den icke behandlingsmotiverade, som i betydande utsträckning sprider sitt missbruk till andra är därför en i hög grad samhällsfarlig person, vars brottslighet samhället även måste kunna skydda sig mot genom att döma till frihetsstraff. Särskilt med avseende på det under senare tid alltmer ökande heroinmissbruket kan dessa skyddsaspekter komma att tas i beaktande.

I avvaktan på den s. k. Bexeliuskommitténs betänkande finner hovrätten ej skäl att närmare ingå på frågan hur ett starkt uttalat vårdbehov ur kriminalpolitisk synpunkt bäst kan tillgodoses vid brottslighet av nu

ifrågavarande art. Hovrätten vill emellertid erinra om möjligheten att, inom ramen för kriminalvård i anstalt, bereda den intagne plats på behandlingshem för narkotikamissbrukare.

Sammanfattningsvis framhåller hovrätten att vid bestämmande av påföljd för narkotikabrott, såväl som för varusmuggling av narkotika, betydande vikt tillmäts sådana omständigheter som de av motionärerna framförda och att, vid prövningen av frågan om brottet är att anse som grovt, bedömning sker utifrån samtliga omständigheter vid brottet och inte schablonmässigt efter den överlåtna eller innehavda kvantiteten.

Enligt hovrättens erfarenhet ger gällande lagstiftning tillräckligt utrymme för ett nyanserat bedömande av den som gjort sig skyldig till narkotikabrott. Med hänsyn härtill och i avvaktan på vad den s. k. Bexeliuskommitténs förslag eventuellt kan komma att medföra i form av förändrad lagstiftning i hithörande frågor, avstyrker hovrätten att av motionärerna föreslagen utredning nu verkställs.

Sveriges domareförbund framhåller inledningsvis att det knappast finns stöd för den i motionen framförda uppfattningen att, då straff- och vårdsynpunkter kommer i konflikt, vårdsynpunkterna bör som allmän princip ges företräde.

En annan sak är enligt förbundet att vård i vissa fall kan anordnas utan lagföring inför domstol. Det kan ske med tillämpning av reglerna om åklagares rätt att inte tala å brott. Förbundet erinrar härvidlag om ett uttalande av föredragande departementschefen i prop. 1968:7 att det beträffande narkotikamissbrukare i betydligt större utsträckning än vad som generellt sett gäller vid andra former av brottslighet torde vara befogat att utnyttja de särskilda vård- och hjälpåtgärder som står till buds samt att syftet med samhällets åtgärder i första hand skall vara att hjälpa och bota, inte att straffa.

I fråga om motionärernas uppgift att det före 1969 års skärpning av straffsatserna i narkotikastrafflagen i betydande utsträckning förekom att de som dömdes för grovt narkotikabrott fick t. ex. skyddstillsyn anför förbundet, att det inte har sig bekant att detta förekom i någon större utsträckning. Belysande för domstolarnas praxis före narkotikastrafflagens tillkomst torde enligt förbundet vara det avgörande, som redovisas i rättsfallet NJA 1966 B 10.

Beträffande påståendet i motionen att domstolen vanligen inte tar hänsyn till att gärningsmannen är ung, tidigare straffad eller själv missbrukare anför förbundet, att frågan i vad mån tilltalads eget narkotikamissbruk skall påverka påföljdsvalet ofta har varit föremål för prövning och ingalunda rönt en så onyanserad bedömning som anges i motionen. Enligt förbundets erfarenhet är det regel att eget missbruk hos langare anses som skäl att sätta straffet lägre än eljest skulle ha skett. Självklart är vidare att en tilltalads ungdom också är en omständighet som tas i beaktande och verkar i mildrande riktning.

Vad gäller "narkotikastraffens tillämpning i vad avser hänsyn till gärningsmännens vårdbehov" anser sig Domareförbundet i avvaktan på den s. k. Bexeliuskommitténs utredning ej ha skäl att ingå på denna fråga. Förbundet säger dock att domstolarna har övervägande negativa erfarenheter av sluten psykiatrisk vård för narkotikamissbrukare även då det gäller deras återanpassning.

Vad gäller den av motionärerna berörda frågan om rubricering av narkotikabrotten är otvivelaktigt den mängd narkotika som brottet avser en faktor som kommit att i allmänhet vara avgörande för frågan om brottet skall betecknas som grovt eller ej. Praxis vid domstolarna innebär dock ej en stel bundenhet vid mängden narkotika med bortseende från övriga omständigheter vid brottet. För rubriceringen av detta är dock gärningsmannens ålder och tidigare påföljder utan betydelse.

Med hänsyn till det anförda finner Domareförbundet ej skäl föreligga för de av motionärerna begärda åtgärderna.

Riksförbundet för hjälp åt läkemedelsmissbrukare (RFHL), som hänvisar till en uppsats om den straffrättsliga behandlingen av heroinmissbrukare, stöder i och för sig motionärernas bedömning att domstolarnas praxis i narkotikafrågan fått en mer onyanserad och hårdare inriktning än som varit avsett.

RFHL:s kritik av den nuvarande situationen går emellertid längre än motionärernas. Den nuvarande narkotikalagstiftningen bör sålunda enligt förbundet underkastas en allmän översyn. Därvid bör man t. ex. anpassa lagstiftningens straffrättsliga och övriga kontroll allteftер typ av medel och beteende. Vidare bör man enligt förbundet anpassa det svenska narkotikabegreppet till det internationella, öka rättssäkerheten bl. a. genom mer precisa brottsbestämningar och minska straffrättens relativa roll i narkotikapolitiken.

Dessa synpunkter bör emellertid enligt förbundet inte fördröja behandlingen av motionens välmotiverade förslag.

Förslag av utredningen om behandling av psykiskt avvikande

1971 års utredning om behandling av psykiskt avvikande har i april 1977 avlämnat betänkandet (SOU 1977:23) Psykiskt störda lagöverträdare.

I betänkandet diskuteras utförligt behandlingen av missbrukare av beroendeframkallande medel med avseende på olika grupper av missbruksfall. Beträffande beroendefallen, dvs. fall där beroendet av missbruksmedel framstår som det väsentliga problemet, framhåller kommittén sammanfattningsvis bl. a. följande:

I fråga om narkotikamissbrukare synes den allmänna uppfattningen hos psykiatrer vara, att initial behandling bör ske under medicinsk kontroll i sluten vård, medan den mer långsiktiga behandlingen, som ofta består i resocialiserande åtgärder, om möjligt bör ske på frivillig väg. En granskning av praxis visar att narkomaner i större utsträckning än alkoholister bedöms

såsom jämställda [dvs. som lagöverträdare som begått brott under inflytande av annan själslig abnormitet än sinnessjukdom eller sinnesslöhet av så djupgående natur att den måste anses jämställd med sinnessjukdom], även om också i dessa fall personlighetsstörningar anges såsom den huvudsakliga orsaken till vårdbehovet. Sjukhusen har emellertid inte möjlighet att tillse att intagna narkotikamissbrukare hålles giftfria, vilket är en förutsättning för den sociala rehabiliteringen. Vid sjukhusen tillämpas i allmänhet mycket korta vårdtider. De tidiga utskrivningarna av de domstolsöverlämnade narkomanerna bör enligt kommittén ses som ett uttryck för att läkarna anser sjukhusvård inte vara motiverad sedan avgiftning skett. För den ofta starkt socialt handikappade grupp som de narkotikamissbrukande lagöverträdarna utgör har emellertid eftervården inte varit tillräckligt effektiv och de flesta har tämligen omedelbart efter utskrivningen återfallit i missbruk och kriminalitet. Det ter sig föga rationellt att överlämna narkotikamissbrukare till sluten psykiatrisk vård, vare sig följden blir en snabb utskrivning eller att missbrukaren, i strid med vad som kan anses ändamålsenligt ur psykiatrisk synpunkt, under lång tid kvarhålls på sjukhuset. Överlämnande till sluten psykiatrisk vård är en påföljd som är föga ägnad att befria den dömde från hans beroende eller att avhålla honom från att begå brott.

I fall där brottsligheten inte är så allvarlig och där det finns anledning tro, att lagöverträdaren vill medverka i en behandling, kan överlämnande till öppen vård eller skyddstillsyn med föreskrifter vara lämpliga påföljder. Är brottsligheten allvarlig krävs mera ingripande åtgärder. Det är orealistiskt att tro att vård i frihet utan andra sanktioner än kortvariga sjukhusintagningar skulle vara tillräckligt för att åstadkomma en resocialisering. Består brottsligheten i olaga narkotikaförsäljning, kräver hänsyn till allmänheten att vederbörande avskärs från möjlighet till fortsatt brottslighet.

Kommittén framhåller att en förutsättning för att narkomanen skall kunna frigöra sig från beroendet är, att han en längre tid hålls giftfri. Möjlighet att hålla honom avskärmad från narkotika borde vara större på en kriminalvårdsanstalt än på ett sjukhus. Den långsiktiga, resocialiserande behandlingen i övrigt kan ske lika väl inom ramen för ett fängelsestraff som i samband med sjukhusvistelse.

Det har gjorts gällande att humanitära skäl talar mot att döma en lagöverträdare, som är narkoman, till fängelse. Till stöd härför har bl. a. anförts att exempelvis opiater ger upphov till mycket plågsamma abstinensbesvär och att en narkoman, som av rädsla för sådana besvär gör sig skyldig till brott för att få medel till inköp av giftet, inte kan göras ansvarig för brottet. Kommittén framhåller härom att avvänjningen med de metoder som tillämpas i modern sjukvård i regel kan ske utan alltför svåra plågor. Möjligheten att söka vård står öppen för alla och bör framstå som ett alternativ till fortsatt missbruk. Abstinensbesvär eller rädsla för sådana bör därför i regel icke medföra straffrättslig undantagsställning.

Av nu anförda skäl anser kommittén att kriminalvård bör vara den normala påföljden i de fall, där inte andra allvarliga psykiska störningar än själva beroendet förelåg vid brottstillfället. Det bör emellertid understrykas att en förutsättning för kommitténs ställningstagande är att missbrukare som döms till fängelse vid avgiftning och eljest vid behov får adekvat medicinsk vård inom ramen för den ådömda påföljden.

Betänkandet innehåller vidare ett förslag till försöksverksamhet med "kontraktsvård" för narkomaner inom ramen för nu gällande lag om

kriminalvård i anstalt. Förslaget innebär att narkotikamissbrukare som dömts till fängelsestraff om högst ett år skall kunna ges möjlighet att välja ett vårdprogram i stället för straffet. Vårdprogrammet utformas så att den dömde i nära anslutning till domen tas in på sjukhus för initial behandling för att sedan överföras till öppen vård, i regel behandlings- eller inackorderingshem. Vården skall ske under effektiv kontroll, och vid misskötsamhet skall straffet verkställas.

Ledningsgrupp för narkotikafrågor

Regeringen har i mars 1977 tillsatt en särskild ledningsgrupp för narkotikafrågor med uppgift att föreslå och initiera ytterligare insatser mot narkotikamissbruket och verka för samordning av insatserna på narkotikaområdet. Ledningsgruppen bör enligt direktiven arbeta under 1977 och löpande ta de initiativ som behövs.

Gruppens arbete är f. n. främst inriktat på att få en bild av vårdsituationen i förhållande till antalet missbrukare. En rapport härom beräknas vara färdig innevarande år. Arbetet innefattar också en försöksverksamhet med s. k. vårdkontroll på anstalten Österåker. Verksamheten innebär att de intagna medges öppnare vårdformer mot att de förbinder sig att inte använda narkotika, vilket kontrolleras genom urinprov.

Kartläggning av narkotikamissbruket

Genom regeringsbeslut i mars 1977 har tillkallats en särskild utredare för att göra en övergripande kartläggning av narkotikamissbrukets omfattning (Dir. 1977:39). Kartläggningsarbetet bör enligt direktiven i första hand syfta till att ge en ingående beskrivning av det tunga missbrukets omfattning i syfte att skapa underlag för beslut om bl. a. de olika vård- och behandlingsmetoder som krävs för nu etablerade missbrukare.

Arbetsgrupp för vårdfrågor

Efter beslut av socialministern har i september i år tillsatts en särskild arbetsgrupp inom regeringskansliet med uppgift att redovisa ett beslutsunderlag för regeringen i frågor om vård utan samtycke inom socialvård och sjukvård, m. m. Bakgrunden är att regeringen kommer att få ta ställning till förslag rörande dessa frågor från tre olika utredningar, nämligen socialutredningen, 1971 års utredning om behandling av psykiskt avvikande och socialstyrelsens expertgrupp för översyn av lagen om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall (LSPV). Den sistnämnda översynen beräknas bli färdig i november i år.

Den nytillsatta arbetsgruppen är en tjänstemannautredning inom regeringskansliet. Till gruppen skall knytas en referensgrupp med företrädare för

riksdagspartier samt berörda personalorganisationer. Gruppens arbete skall vara avslutat under våren 1978 och då kunna samordnas med propositionsarbetet med ny sociallagstiftning.

Utskottet

I motionen 1976/77:453 framställs två yrkanden rörande narkotikastrafflagen.

Yrkande 1 innefattar önskemål om utredning angående lagens tillämpning när det gäller hänsynstagande till gärningsmannens ålder, vårdbehov m. m. Enligt motionärerna är domstolarnas bedömning av narkotikabrottsligheten onyanserad och hård, och de anser att tillämpningen inte kommit att präglas av de principer som lagstiftarna ställt upp. Detta anges gälla såväl vid bedömningen om ett brott skall anses grovt som vid valet av påföljd. Särskilt otillfredsställande är enligt motionärerna att domstolarna, när det gäller viss tyngre narkotika, vanligen inte tar hänsyn till om gärningsmannen är ung, tidigare straffad eller själv missbrukare.

I förarbetena till narkotikastrafflagen uttalades när det gäller påföljdsvalet vid narkotikabrott att domstolarna, liksom vid all annan brottslighet, skall beakta hela det komplex av fakta som föreligger till bedömande. Hit angavs höra bl. a. brottets samhällsfarlighet, omständigheterna vid och kring brottet, gärningsmannens avsikt vid brottet och hans personliga förhållanden. Det underströks särskilt att om en person innehaft den ifrågavarande narkotikan för eget bruk hänsyn skulle tas härtill. Härvid fick beaktas den komplikation som ligger däri att samma person kan inneha narkotika såväl för eget bruk som för att överlåta den till andra, främst för att därigenom bli i stånd att fortsätta sitt eget missbruk.

Rörande brottsrubriceringen vid innehav av narkotika uttalades att grovt brott bör anses föreligga huvudsakligen i sådana fall då innehavet utgör led i en verksamhet som har till syfte att överlåta eller smuggla narkotika.

Utskottet har genom en omfattande remissbehandling och utredning i övrigt sökt få en bild av domstolarnas praxis på narkotikaområdet. Det förebragta materialet ger enligt utskottets mening inte belägg för att rättstillämpningen utvecklats i strid mot lagstiftningens syften. Utskottet vill särskilt hänvisa till de ovan sammanfattningsvis återgivna avgörandena av högsta domstolen från december 1976 och juni 1977, vilka enligt utskottets mening ger uttryck för en sådan nyanserad rättstillämpning som motionärerna efterlyser.

Utskottet, som erinrar om att ett stort antal kommittéer f. n. arbetar eller nyligen avslutat arbete med olika frågor på narkotikaområdet, finner inte skäl för en utredning i enlighet med yrkande 1 i motionen.

Det andra motionsyrkandet gäller straffminimum för grovt narkotikabrott. Motionärerna uttalar här att det före år 1969, då straffminimum höjdes till fängelse ett år, i betydande utsträckning förekom att de som dömdes för grovt narkotikabrott fick skyddstillsyn samt att höjningen innebar att domstolen

kan döma till skyddstillsyn endast om särskilda skäl föreligger. Yrkandet går ut på att riksdagen skall ge till känna vad motionärerna i denna del anfört.

Enligt brottsbalken får, om minimistraffet för ett brott är fängelse ett år, påföljden bestämmas till skyddstillsyn endast om synnerliga skäl föreligger. Straffet för grovt narkotikabrott är som ovan angetts fängelse lägst ett och högst tio år. Skyddstillsyn kan alltså, som motionärerna framhåller, för grova brott komma i fråga bara i rena undantagsfall.

Enligt utskottets mening finns inte anledning att överväga en ändring av straffminimum för grovt narkotikabrott. Med hänsyn till pågående utredningsarbete rörande påföljdssystemet föreligger inte heller skäl att i detta sammanhang aktualisera frågan om ändrade regler för ådömande av skyddstillsyn. Även yrkande 2 i motionen bör därför avslås.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen beträffande *tillämpningen av narkotikastraffiagen* avslår motionen 1976/77:453 i denna del (yrkande 1),
2. att riksdagen beträffande *straffminimum för grovt narkotikabrott* avslår motionen 1976/77:453 i denna del (yrkande 2).

Stockholm den 8 november 1977

På justitieutskottets vägnar
BERTIL LIDGARD

Närvarande: Bertil Lidgard (m), Lisa Mattson (s), Åke Polstam (c), Eric Jönsson (s), Hans Petersson i Röstånga (fp), Lilly Bergander (s), Gunde Raneskog (c), Kerstin Andersson i Kumla (s), Hans Pettersson i Helsingborg (s), Carl Lidbom (s), Gunilla André (c), Ella Johnsson (c), Helge Klöver (s) och Björn Körlof (m).

Bilaga 1

Tabell 1. Brott rubricerade som narkotikaförseelse (Nsl 2), narkotikabrott (Nsl 1) eller grovt narkotikabrott (Nsl 3) där det rubricerade brottet är det grövsta narkotikabrottet och där endast en typ av medel förekommit. Efter medel, brottstyp och mängd, 1975

Mängd i gram	Förseelse (Nsl 2)			Brott (Nsl 1)			Grovt brott (Nsl 3)		
	Inneh.	Överl./ saluh.	Inneh.+ överl./ saluh.	Inneh.	Överl./ saluh.	Inneh.+ överl./ saluh.	Inneh.	Överl./ saluh.	Inneh.+ överl./ saluh.
Cannabis									
"Liten/ringa"	31	0	0	3	2	1	–	–	–
0–5	164	1	5	6	8	11	–	–	–
6–10	63	–	6	5	3	13	–	–	–
11–25	64	–	7	40	6	29	–	–	–
26–50	17	–	3	65	5	29	–	–	–
51–250	3	–	2	98	10	66	–	–	–
251–500	–	–	–	25	10	45	–	1	2
501–1000	–	–	–	8	5	26	3	6	12
1001–5000	–	–	–	–	1	4	17	10	63
5001–	–	–	–	–	1	–	7	12	38
"Stor"	–	–	–	2	1	–	–	1	–
Samtliga	342	1	23	252	52	224	27	30	115
Centralstimulantia									
"Liten/ringa"	13	–	–	7	–	2	–	–	–
0–1	112	4	1	23	9	10	–	–	–
2–5	44	1	2	75	9	28	–	–	–
6–10	8	–	–	58	8	20	–	1	–
11–50	1	–	–	76	10	98	1	2	1
51–100	–	–	–	14	2	34	3	3	6
101–250	–	–	–	4	1	11	3	3	13
251–500	–	–	–	1	–	–	2	3	6
501–1000	–	–	–	1	–	–	3	1	7
1001–5000	–	–	–	1	–	–	3	4	11
5001–	–	–	–	–	–	–	–	–	2
"Stor"	–	–	–	4	1	–	–	3	1
Samtliga	178	5	3	264	40	203	15	20	47
Opiater									
"Liten/ringa"	2	–	–	5	–	–	–	–	–
0–1	1	–	–	4	–	–	–	–	–
2–5	–	–	–	7	–	2	–	–	–
6–10	–	–	–	1	2	–	–	–	–
11–25	–	–	–	–	1	–	1	–	4
26–50	–	–	–	1	–	–	2	–	5
51–100	–	–	–	–	–	1	–	1	3
101–500	–	–	–	–	–	–	–	2	6
501–1000	–	–	–	–	–	–	–	–	2
1001–5000	–	–	–	–	–	–	–	–	2
5001–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
"Stor"	–	–	–	–	–	1	–	–	1
Samtliga	3	–	–	18	3	4	3	3	23

Bilaga 2

Tabell 2. Brott rubricerade som narkotikaförseelse (Nsl 2), narkotikabrott (Nsl 1) eller grovt narkotikabrott (Nsl 3) där det rubricerade brottet är det grövsta narkotikabrottet och där endast en typ av medel förekommit. Efter medel, brottstyp och mängd, 1976

Mängd i gram	Förseelse (Nsl 2)			Brott (Nsl 1)			Grovt brott (Nsl 3)		
	Inneh.	Överl./ saluh.	Inneh.+ Överl./ saluh.	Inneh.	Överl./ saluh.	Inneh.+ överl./ saluh.	Inneh.	Överl./ saluh.	Inneh.+ överl./ saluh.
Cannabis									
"Liten/ringa"	12	–	1	2	–	3	–	–	–
0–5	169	1	4	4	2	8	–	–	–
6–10	51	–	1	3	3	17	–	–	–
11–25	55	–	2	17	1	21	–	–	–
26–50	6	–	–	44	3	20	–	–	–
51–250	1	–	–	53	13	63	–	–	–
251–500	1	–	–	9	2	34	–	1	–
501–1000	–	–	–	8	2	11	–	6	4
1001–5000	–	–	–	2	1	5	4	22	33
5001–	–	–	–	–	–	–	6	11	34
"Stor"	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Samtliga	295	1	8	142	27	182	10	40	71
Centralstimulantia									
"Liten/ringa"	9	–	1	3	2	1	–	–	–
0–1	254	2	3	20	9	6	–	–	–
2–5	107	–	2	87	13	37	–	–	–
6–10	12	1	1	63	8	26	–	–	–
11–50	8	–	–	75	19	112	–	1	1
51–100	–	–	–	13	2	28	2	6	4
101–250	–	–	–	7	1	10	4	4	12
251–500	–	–	–	1	–	5	–	5	4
501–1000	–	–	–	–	–	–	1	2	4
1001–5000	–	–	–	–	–	–	3	5	17
5001–	–	–	–	–	–	–	1	4	5
"Stor"	–	–	–	4	–	1	–	1	2
Samtliga	390	3	7	273	54	226	11	28	49
Opiater									
"Liten/ringa"	–	–	–	4	–	1	–	–	–
0–1	5	–	–	18	–	2	–	–	–
2–5	–	–	–	3	1	4	–	2	–
6–10	–	–	–	2	–	4	–	1	–
11–25	–	–	–	–	–	1	1	1	2
26–50	–	–	–	–	–	–	–	1	4
51–100	–	–	–	–	–	–	1	–	1
101–500	–	–	–	–	–	–	2	5	13
501–1000	–	–	–	–	–	–	–	–	3
1001–5000	–	–	–	–	–	–	–	–	2
5001–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
"Stor"	–	–	–	–	–	1	–	–	–
Samtliga	5	–	–	27	1	13	4	10	25

Bilaga 3

Tabell 3. Personer som godkänt strafföreläggande eller dömts för brott mot narkotikastrafflagens 2 § (förseelser) i rena narkotikamål efter typ av medel och huvudpåföljd, 1975. Netto per lagföring

Huvudpåföljd	Typ av medel									
	Endast en typ av medel	Därav cannabis	centralstimulantia	hallucinogener	opiater	Flera typer av medel	Därav centralstimulantia + cannabis	centralstimulantia + opiater	centralstimulantia + cannabis + opiater	Samtliga
Skyddstillsyn	2	0	2	0	0	0	0	0	0	2
Därav med anstaltsbeh.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Villkorlig dom	1	1	0	0	0	0	0	0	0	1
Vård enl. barnavårdslagen	0	0	0	0	0	1	1	0	0	1
Böter gm dom	82	63	17	1	0	11	9	0	0	93
Böter gm strafföreläggande	147	125	21	0	0	16	14	0	0	163
BrB 34:1 punkt 1 tilllämpad	6	2	4	0	0	1	0	0	0	7
Övriga påföljder	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Samtliga	238	191	44	1	0	29	24	0	0	267

Bilaga 4

Tabell 4. Personer som godkänt strafföreläggande eller dömts för brott mot narkotikastrafflagens 1 § (Brott) i rena narkotikamål efter typ av medel och huvudpåföljd, 1975. Netto per lagföring

Huvudpåföljd	Typ av medel									
	Endast en typ av medel	Därav cannabis	centralstimulantia	hallucinogener	opiater	Flera typer av medel	Därav centralstimulantia + cannabis	centralstimulantia + opiater	centralstimulantia + cannabis + opiater	Samtliga
Fängelse	110	48	58	0	3	26	22	0	0	136
Därav										
Högst 1 mån.	6	3	2	0	0	0	0	0	0	6
Mer än 1 högst 2 mån.	15	9	6	0	0	8	7	0	0	23
Mer än 2 högst 4 mån.	34	15	19	0	0	5	5	0	0	39
Mer än 4 högst 6 mån.	25	12	13	0	0	5	3	0	0	30
Mer än 6 högst 12 mån.	30	9	18	0	3	8	7	0	0	38
Mer än 12 mån.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Ungdomsfängelse	1	0	1	0	0	2	0	0	0	3
Internering	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Sluten psykiatrisk vård	3	2	0	0	1	1	1	0	0	4
Skyddstillsyn	169	106	59	2	1	48	36	0	2	217
Därav med anstaltsbeh.	8	5	2	1	0	5	4	0	1	13
Villkorlig dom	76	66	9	0	1	9	4	0	0	85
Vård enl. barnavårdslagen	7	4	3	0	0	1	0	0	0	8
Böter gm dom	112	95	14	3	0	13	10	0	0	125
Böter gm strafföreläggande	2	2	0	0	0	0	0	0	0	2
BrB 34:1 punkt 1 tillämpad	74	36	32	2	4	15	12	0	0	89
Övriga påföljder	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Samtliga	554	359	176	7	10	115	85	0	2	669

Bilaga 5

Tabell 5. Personer som dömts för brott mot narkotikastrafflagens 3 § (grova brott) i rena narkotikamål efter typ av medel och huvudpåföljd, 1975. Netto per lagföring

Huvudpåföljd	Typ av medel									
	Endast en typ av medel	Därav cannabis	centralstimulantia	hallucinogener	opiater	Flera typer av medel	Därav centralstimulantia + cannabis	centralstimulantia + opiater	centralstimulantia + cannabis + opiater	Samtliga
Fängelse	191	132	36	8	15	23	13	0	0	214
Därav										
Högst 1 mån.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Mer än 1 högst 2 mån.	2	1	1	0	0	0	0	0	0	2
Mer än 2 mån högst 4 mån.	2	2	0	0	0	0	0	0	0	2
Mer än 4 högst 6 mån.	3	1	2	0	0	0	0	0	0	3
Mer än 6 högst 12 mån.	50	40	8	2	0	5	4	0	0	55
Mer än 12 högst 24 mån.	76	53	14	4	5	11	7	0	0	87
Mer än 24 högst 48 mån.	51	32	10	2	7	6	2	0	0	57
Mer än 48 mån.	7	3	1	0	3	1	0	0	0	8
Ungdomsfängelse	1	1	0	0	0	0	0	0	0	1
Internering	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Sluten psykiatrisk vård	2	1	0	0	1	2	0	1	0	4
Skyddstillsyn	15	12	2	1	0	2.	2	0	0	17
Därav med anstaltsbeh.	2	2	0	0	0	2	2	0	0	4
Villkorlig dom	8	5	3	0	0	0	0	0	0	8
Vård enl. barnavårdslagen	1	1	0	0	0	0	0	0	0	1
Böter gm dom	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Böter gm strafföreläggande	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
BrB 34:1 punkt 1 tillämpad	2	1	1	0	0	1	0	0	0	3
Övriga påföljder	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Samtliga	220	153	42	9	16	28	15	1	0	248

Bilaga 6

Tabell 6. Personer som godkänt strafföreläggande eller dömts för brott mot narkotikastrafflagens 2 § (förseelser) i rena och blandade narkotikamål efter typ av medel och huvudpåföljd. 1975. Netto per lagföring

Huvudpåföljd	Typ av medel									
	Endast en typ av medel	Därav cannabis	centralstimulantia	hallucinogener	opiater	Flera typer av medel	Därav centralstimulantia + cannabis	centralstimulantia + opiater	centralstimulantia + cannabis + opiater	Samtliga
Fängelse	91	31	54	0	0	14	8	0	0	105
Därav										
Högst 1 mån.	5	5	0	0	0	1	1	0	0	6
Mer än 1 högst 2 mån.	6	4	2	0	0	1	0	0	0	7
Mer än 2 högst 4 mån.	18	8	10	0	0	2	1	0	0	20
Mer än 4 högst 6 mån.	16	3	10	0	0	4	2	0	0	20
Mer än 6 högst 12 mån.	39	7	29	0	0	6	4	0	0	45
Mer än 12 högst 24 mån.	5	3	2	0	0	0	0	0	0	5
Mer än 24 högst 48 mån.	1	0	1	0	0	0	0	0	0	1
Mer än 48 mån.	1	1	0	0	0	0	0	0	0	1
Ungdomsfängelse	3	2	1	0	0	1	1	0	0	4
Internering	1	0	0	0	1	0	0	0	0	1
Sluten psykiatrisk vård	5	0	5	0	0	1	0	0	0	6
Skyddstillsyn	60	35	25	0	0	7	5	0	0	67
Därav med anstaltsbeh.	7	4	3	0	0	2	1	0	0	9
Villkorlig dom	13	12	1	0	0	1	0	0	0	14
Vård enl. barnavårdslagen	11	4	7	0	0	1	1	0	0	12
Böter gm dom	144	111	27	1	0	15	11	0	0	159
Böter gm strafföreläggande	165	140	23	0	1	16	14	0	0	181
BrB 34:1 punkt 1 tillämpad	76	30	43	0	1	11	8	0	0	87
Övriga påföljder	1	1	0	0	0	0	0	0	0	1
Samtliga	570	366	186	1	3	67	48	0	0	637

Bilaga 7

Tabell 7. Personer som godkänt strafföreläggande eller dömts för brott mot narkotikastrafflagens 1 § (brott) i rena och blandade narkotikamål efter typ av medel och huvudpåföljd, 1975. Netto per lagföring

Huvudpåföljd	Typ av medel									
	Endast en typ av medel	Därav cannabis	centralstimulantia	hallucinogener	opiater	Flera typer av medel	Därav centralstimulantia + cannabis	centralstimulantia + opiater	centralstimulantia + cannabis + opiater	Samtliga
Fängelse	326	84	225	3	9	74	54	2	2	400
Därav										
Högst 1 mån.	14	6	7	0	0	0	0	0	0	14
Mer än 1 högst 2 mån.	31	11	19	0	1	12	10	0	0	43
Mer än 2 högst 4 mån.	79	23	54	0	0	17	14	1	0	96
Mer än 4 högst 6 mån.	61	19	40	0	2	16	11	0	1	77
Mer än 6 högst 12 mån.	125	23	92	3	6	26	18	1	0	151
Mer än 12 mån. högst 24 mån.	16	2	13	0	0	3	1	0	1	19
Ungdomsfängelse	8	0	7	1	0	3	0	0	0	11
Internering	2	0	2	0	0	0	0	0	0	2
Sluten psykiatrisk vård	13	6	5	0	2	2	1	1	0	15
Skyddstillsyn	330	178	142	4	5	102	71	4	5	432
Därav med anstaltsbeh.	30	9	19	1	1	14	8	1	1	44
Villkorlig dom	92	77	13	0	2	11	5	0	0	103
Vård enl. barnavårdslagen	15	9	6	0	0	3	1	0	0	18
Böter gm dom	124	104	17	3	0	21	16	0	0	145
Böter gm strafföreläggande	2	2	0	0	0	0	0	0	0	2
BrB 34:1 punkt 1 tillämpad	168	69	90	2	7	39	28	0	1	207
Övriga påföljder	1	1	0	0	0	0	0	0	0	1
	1 081	530	507	13	25	255	176	7	8	1 336

Bilaga 8

Tabell 8. Personer som dömts för brott mot narkotikastrafflagens 3 § (grova brott) i rena och blandade narkotikamål efter typ av huvudmedel och huvudpåföljd, 1975. Netto per lagföring.

Huvudpåföljd	Typ av medel									
	Endast en typ av medel	Därav cannabis	centralstimulantia	hallucinogener	opiater	Flera typer av medel	Därav centralstimulantia + cannabis	centralstimulantia + opiater	centralstimulantia + cannabis + opiater	Samtliga
Fängelse	260	152	69	11	26	41	27	2	0	301
Därav										
Mer än 1 högst 2 mån.	2	1	1	0	0	0	0	0	0	2
Mer än 2 högst 4 mån.	3	2	1	0	0	0	0	0	0	3
Mer än 4 högst 6 mån.	3	1	2	0	0	1	1	0	0	4
Mer än 6 högst 12 mån.	68	47	17	2	0	9	8	0	0	77
Mer än 12 högst 24 mån.	108	60	32	6	10	22	15	2	0	130
Mer än 24 högst 48 mån.	66	37	15	3	11	8	3	0	0	74
Mer än 48 mån.	10	4	1	0	5	1	0	0	0	11
Ungdomsfängelse	3	2	0	1	0	0	0	0	0	3
Internering	3	1	2	0	0	0	0	0	0	3
Sluten psykiatrisk vård	7	2	2	0	3	2	0	1	0	9
Skyddstillsyn	17	13	3	1	0	3	3	0	0	20
Därav med anstaltsbeh.	3	2	1	0	0	3	3	0	0	6
Villkorlig dom	8	5	3	0	0	0	0	0	0	8
Vård enl. barnavårdslagen	1	1	0	0	0	1	0	0	0	2
BrB 34:1 punkt 1 tilllämpad	5	1	4	0	0	1	0	0	0	6
Samtliga	304	177	83	13	29	48	30	3	0	352

GOTAB, Stockholm 1977